

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 331.556.2

*С. О. Черняк,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ЗРОСТАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇНИ

*Y. O. Chernyak,
post-graduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv*

THE INCREASE OF INTERNAL MIGRATION IN UKRAINE: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES FOR NATIONAL ENTERPRISES, INFLUENCE ON COUNTRY'S COMPETITIVENESS

У статті узагальнено теоретичні аспекти та запропоновано практичні підходи до регулювання внутрішньої трудової міграції, пояснено вплив сучасної політичної та економічної ситуації в Україні на ринок праці. Виявлено закономірності, переваги та основні недоліки працевлаштування внутрішніх трудових мігрантів. Аргументовано необхідність залучення трудових мігрантів зі Сходу та Криму до виробничого процесу за новим місцем проживання. Також проаналізовано вплив зростання обсягів внутрішньої трудової міграції на конкурентоспроможність національної економіки. Глобальний індекс конкурентоспроможності використовується як база для дослідження. Автором розглянуто динаміку залучення прямих іноземних інвестицій в Україну та визначено фактори, що можуть вплинути на зазначений показник в подальшому періоді. Висувається припущення, щодо можливих шляхів вирішення проблеми зростання безробіття та поширення примусового дауншифтингу в Україні.

The article generalizes theoretical aspects and gives practical approaches for regulation of internal labor force migration. The influence of current political and economical situation on Ukrainian labor market is explained. Peculiarities, advantages and disadvantages of the internal labor migrants' employment are revealed. The necessity of using the labor migrants from Eastern Ukraine and Crimea in production process is argued. The influence of growing amounts of internal labor migration on international competitiveness of national economy is also analyzed. Global Competitiveness Index is used as a background of the research. Author shows the dynamics of foreign direct investment inflow in Ukraine and names factors that can cause changes in early mentioned figure in further period. The assumption for possible salvation of the unemployment increase problem and the problem of compulsory downshifting in Ukraine is done.

Ключові слова: *Внутрішня міграція, дауншифтинг, «золотий емігрант», прями інвестиції, глобальний індекс конкурентоспроможності.*

Keywords: *Internal migration, downshifting, "golden emigrant", direct investment, Global competitiveness index.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку продуктивних сил міграційні процеси займають суттєву роль у формуванні конкурентного потенціалу будь-якої економіки світу. В першу чергу це стосується міжнародної трудової міграції. Грошові перекази трудових мігрантів для деяких країн (наприклад, Таджикистан) можуть складати до 70 відсотків ВВП. Їхні обсяги із року в рік лише мають тренд до підвищення. Тому регулювання міграційних процесів є одним із найбільш нагальних завдань для будь-якої країни. Воно впливає на міжнародну конкурентоспроможність національних підприємств та економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у процес дослідження теорії і практики трудової міграції, удосконалення організаційних, економічних та правових важелів її регулювання зробили провідні вітчизняні вчені: А.П. Гайдуцький [1], Е.М. Лібанова [2], О.А. Малиновська [3], С.І. Пирожков [4], О.В.Позняк [5, 6], М. Хоффман та Д. Рейхель [7] та інші. Досить детальний аналіз міграції в Україні щорічно робить Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні [8]. В роботах автора [9-11] розроблено комплекс рекомендацій з вдосконалення регулювання міжнародної міграції в Україні.

Постановка завдання. Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів та розробка практичних рекомендацій, щодо регулювання внутрішньої трудової міграції, використання її переваг у діяльності підприємств та подолання негативного впливу, що вона чинить на економіку країни.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи своє географічне положення та рівень економічного розвитку, рівень розвитку ринку праці та рівень заробітної плати в країні, Україна є активним учасником міжнародних міграційних процесів. Вона є другою за обсягом еміграції та імміграції у власному регіоні. Напрями трудової міграції Україна – Російська Федерація та Російська Федерація – Україна ще нещодавно складали по 12 млн. осіб по кожному з них. Проте 2014 року найактуальнішою для України проблемою стало стрімке зростання внутрішньої трудової міграції.

Внутрішня міграція – це переміщення населення в межах кордонів країни для подальшого проживання строком більшим за один рік. Внутрішню міграцію переважно зумовлюють причини соціального та економічного характеру (наприклад, регіональна асиметрія в оплаті праці, рівень розвитку промисловості в регіоні, тощо). На жаль у випадку сучасної України основною причиною, що стимулювала інтенсифікацію руху населення, стали військові дії, тероризм та посягання на цілісність та суверенність держави.

Після початку бойових дій у Донецькій та Луганській областях із вказаних регіонів виїхало більше 73 тисяч людей [12]. Ці дані є офіційними, але, на жаль, дуже приблизними через неможливість точно підрахувати в умовах збройного конфлікту. Так само недоступна і точна інформація, щодо кількості людей, які покинули анексований Крим. Приблизно ця кількість оцінюється у 13 тис. чоловіків.

Найбільшими приймаючими регіонами стали відповідно Київська область та м.Київ, Харківська, Запорізька, Дніпропетровська та Полтавська області. Кількість працездатного населення (а це, відповідно, трудові мігранти) складає приблизно 50% від загальної кількості мігрантів з Криму та зони АТО. Про це свідчать дані вибіркового дослідження, проведеного журналом «Forbes Україна»:

Таблиця 1.
Характеристики українських біженців [12]

Категорія	Донбас	Крим
-----------	--------	------

Жінки працездатного віку (18-55)	1582	211
Чоловіки працездатного віку (18-60)	576	132
Мігранти пенсійного віку (55+/60+)	858	143
Діти (0-18)	1486	185

Невеликі розміри вибірки пов'язані із нестачею даних про переселенців. Тому висновки, щодо реального обсягу трудової міграції зі Сходу та Півдня України зробити важко. Проте для висунення припущення та здійснення певного узагальнення скористатися нею можливо.

Отже, маємо приблизно 40 тисяч працездатних осіб, що потребують працевлаштування. При чому, необхідність даного працевлаштування є терміною, оскільки державні виплати із допомоги біженцям становлять 2400 грн /місяць для однієї родини. Для порівняння, показники середньої заробітної плати станом на квітень (початок АТО) становили 4000 та 3400 по Донецькій та Луганській областям відповідно.

Очевидний програш у власному добробуті мігранти будуть компенсувати за рахунок працевлаштування за новим місцем перебування. Можна припустити, що при цьому вони погодяться на гірші умови оплати праці, а ніж ті, що вони мали до переїзду.

Дана ситуація матиме біполярний вплив на ринок праці приймаючих регіонів та конкурентоспроможність місцевих підприємств. Цей ефект можна порівняти із ситуацією, що передбачає залучення до виробничого процесу низько кваліфікованих іноземних трудових мігрантів. Підприємств таким чином має шанс зменшити виробничі витрати, заощаджуючи на фонді заробітної плати. Проте в сучасній ситуації додатковою перевагою для виробника є навички та знання внутрішнього мігранта. Виникає ситуація вимушеного дауншифтингу, який переважно для українських працівників має місце при трудовій еміграції.

Дауншифтинг – це добровільна відмова від повного використання власних знань та навичок, перехід із більш високо оплачуваної роботи на менш оплачувану.

Проблемою дауншифтингу серед українців займалися у своєму дослідженні Саймон Коммандер, Олександр Ніколайчук та Дмитро Віхов [13]. За даними їхнього вибіркового дослідження, з 635 опитаних українців 418 не погодилися б на дауншифтинг в умовах українського ринку праці. При цьому, 119 чоловік із цих 418 погодилися б на це в разі еміграції. Всього ж людей схильних до дауншифтингу виявилось 288 із 635.

Результати дослідження свідчать про те, що українці цінують набуту кваліфікацію та знання і не дуже бажають нехтувати ними при працевлаштуванні.

В умовах вимушеної міграції дана ситуація змінюється і такої, вимушеної дауншифтинг грає на користь працевлаштувача.

Підприємства (особливо це стосується представників малого та середнього бізнесу) таким чином зможуть, принаймні, частково компенсувати втрати викликані інфляцією та падінням курсу гривні. Крім того, збільшиться технологічність та ефективність виробництва за рахунок підвищення якості людського капіталу.

Проте у працевлаштування біженців є один вагомий недолік. Дане працевлаштування за своєю суттю є тимчасовим, оскільки, в основному, метою даних працівників є повернення до власного регіону через певний проміжок часу. Це ускладнює бізнес-планування та прогнозування подальших очікуваних прибутків. Саме тому підприємці відмовляються ризикувати, пропонуючи працю таким робітникам.

Крім того, мігранти із зони проведення АТО не завжди мають при собі повний пакет документів необхідних для працевлаштування. Це ускладнює документообіг та процедуру заповнення податкової звітності. Даний факт також свідчить не на користь залучення прибулих працівників.

Слід також зазначити додаткове навантаження на ринок праці, яке принесла із собою посилена внутрішня міграція. За даними Державної служби статистики України станом на 2014 рік кількість безробітних в Україні становить 492 тис. чоловік [14]. Працевлаштування тимчасових мігрантів (біженців) із порівняно меншою ставкою заробітної плати може спровокувати пріріст безробітних серед місцевих працівників. Така ситуація з одного боку може стимулювати здорову конкуренцію за робочі місця, з іншого – зростання соціальної напруги в окремих регіонах. І якщо перший варіант сприятиме покращенню конкурентних позицій місцевих підприємств, то другий, щонайменше, негативно позначиться на інвестиційній привабливості регіону.

Існує також ймовірність, що втрата робочих місць стимулюватиме міжнародну трудову міграцію з України. Дана міграція має регулюватися та підтримуватися державою. Відповідно до існуючої кон'юнктури на ринку праці, в країні має бути сформований профіль «Золотий емігрант». «Золотий емігрант» – це працездатна людина, віїзд якої до працевлаштування за кордоном, буде носити найбільш сприятливий ефект для економіки країни походження [11]. Цей ефект найсуттєвіше виражається в обсягах грошових переказів на батьківщину, які здійснюють міжнародні трудові мігранти. Дані перекази здійснюються переважно у доларах або євро. Така валютна інтервенція буде дуже доречною в сучасних умовах дефіциту пропозиції іноземної валюти в Україні.

Знижує ймовірність такого розвитку подій зменшення заощаджень українців через інфляцію та девальвацію гривні. Ці фактори ускладнюють можливість легального переїзду за кордон, роблячи його занадто дорогим для пересічного громадянина.

Варіантом вирішення цієї проблеми є створення нових робочих місць у регіонах, які приймають найбільшу кількість внутрішніх мігрантів зі Сходу та Криму. Це забезпечить належну зайнятність серед працездатних мігрантів та не дозволить зрости показникам локального безробіття. Ситуацію ускладнює неможливість державних дотацій та інвестицій в сучасних умовах. Це перш за все пов'язано із збільшенням коштів на утримання армії та реанімацію ВПК, яким країна нехтувала протягом 20 років. Ще частина державних коштів спрямовується на соціальні виплати сім'ям загиблих, постраждалим під час АТО та, згаданим раніше, особам, що полишили свої оселі на окупованих територіях і вимушені були мігрувати.

Виходячи із цього можливість створення нових робочих місць повністю залежить від притоку іноземних інвестицій. Цей показник для України має низхідний тренд. За даними Державної служби статистики України за 9 місяців 2013 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3722,0 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій. Обсяг внесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 жовтня 2013 р. становив 56565,2 млн.дол. США, що на 2,3 відсотка більше обсягів інвестицій на початок 2013 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1245,6 дол. США [14].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 18712,0 млн. дол. США, Німеччина – 6194,8 млн. дол. США, Нідерланди – 5504,0 млн. дол. США, Російська Федерація – 3842,1 млн. дол. США, Австрія – 3216,4 млн. дол. США, Велика Британія – 2724,4 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 2452,4 млн. дол. США, Франція – 1843,0 млн. дол. США, Швейцарія – 1277,5 млн. дол. США та Італія – 1259,0 млн. дол. США (дані Міністерства закордонних справ України [15]).

Причини падіння обсягів прямих інвестицій з-за кордону до України у своєму дослідженні намагалася виявити European Business Association (рис.1):

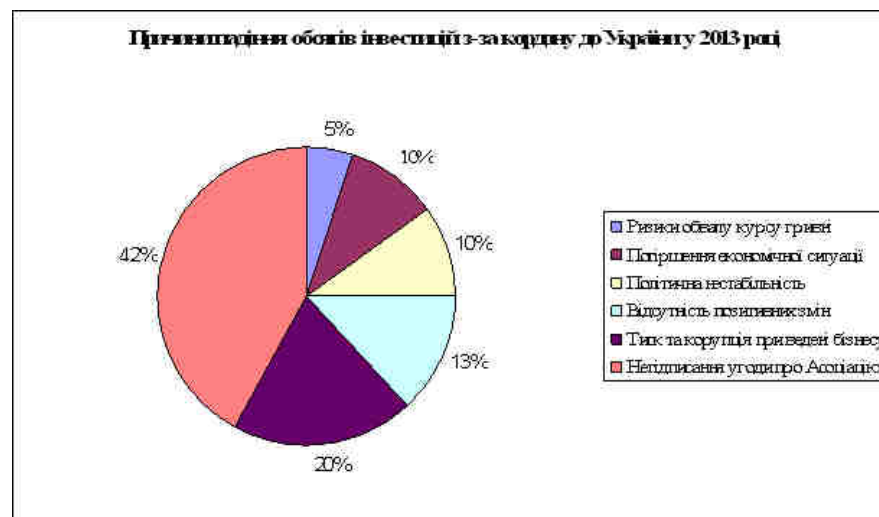

Рис.1. Причини падіння обсягів прямих інвестицій з-за кордону до України у 2013 році [16]

Як бачимо, українською владою у 2014 році було здійснено позитивний вплив лише на деякі чинники погіршення інвестиційного мікроклімату. Так 21 березня 2014 року Україна підписала політичну частину угоду про Асоціацію з Європейським Союзом, а 27 червня – її економічну частину. Ратифіковано ж угоду було 16 вересня 2014 року. Асоціація України з Є.С передбачає створення зони вільної торгівлі із максимальним поглибленням та наближенням стандартів і законодавчого регулювання економічних відносин в Україні до загальноприйнятих в Європі. Відповідно такий крок спрощує процес прийняття рішення про інвестування з-за кордону через зменшення невизначеності. Для інвестора куди приємніше і спокійніше розуміти, що він має працювати із партнерами, які керуються стандартизованими порядками ведення бізнесу, а ніж додатково освоювати особливості законодавства та бюрократичні схеми кожної окремо взятої країни. При цьому слід враховувати, що жодне з українських підприємств не має навіть рейтингу надійності Аа від визнаних рейтингових агентств.

Розглядаючи такі фактори як «тиск корупції на ведення бізнесу» та «політичну нестабільність», можна зазначити, що перемога демократичних сил на президентських виборах у травні та парламентських у жовтні здатна дещо підвищити обсяг іноземного інвестування в країну. Проте в разі відсутності дієвих кроків із подолання корупції та злагодженої роботи нового парламенту, цей тимчасовий ефект буде нівельовано у найближчому майбутньому.

З іншого боку, такий негативний аспект як «погіршення економічної ситуації» має місце і зараз. Більше того, в порівнянні з кінцем минулого року темпи інфляції лише збільшилися. Так само, як і податкове навантаження на населення та підприємств через додатковий податок (1,5%) на потреби армії. А через газовий конфлікт з Російською Федерацією в Україні також продовжує зростати ціна на енергоносії.

Неможливо не відмітити і стрімке падіння ціни на національну валюту. Протягом 8 місяців 2014 року (з кінця лютого до початку листопада) курс зріс із 8 грн. до 16,5 грн. за 1 долар США. Така девальвація національної валюти (і цей процес ще триває) сприяє збільшенню невизначеності та ризикованості інвестування і ведення економічної діяльності в цілому.

І звісно головним фактором, що унеможливило зростання притоку іноземних інвестицій є тривалий збройний конфлікт на Сході. Він триває у стані стресу економіку країни, не даючи стабілізувати положення.

Без вирішення зазначених проблем, створення умов для комфортної продуктивної діяльності мігрантів стане складним та витратним процесом, що зможе призвести до соціальних загострень та зuboжіння біженців.

Ефект який спричиняє посилення внутрішньої міграції на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки України можна проаналізувати за допомогою Глобального індексу конкурентоспроможності.

ГІК (Глобальний індекс конкурентоспроможності) - це широкий індекс, який визначає національну конкурентоспроможність на основі мікро- та макроекономічних показників. Для максимально повного охоплення поточної економічної ситуації індекс має 12 складників: якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір ринку, конкурентоспроможність бізнесу, інноваційний потенціал [17].

Найсуттєвіший дисбаланс внутрішня трудова міграція спричиняє на такий компонент дослідження як «макроекономічна стабільність». Переїзд працездатних людей зі Сходу України (так само як і військові дії на цій території) спричинив колапс у роботі місцевих підприємств. Якщо врахувати економічний профіль даного регіону, яким була вугільна та металургійна промисловість, можна зробити припущення про послаблення макроекономічної рівноваги та стабільності країни в цілому.

Даючи оцінку впливу вимушеної внутрішньої міграції на такі параметри як «здоров'я та початкова освіта» і «вища освіта та професійна підготовка», слід звернути увагу на такі основні моменти:

1. Показник медичних установ на одиницю населення, який і до квітня 2014 року був в Україні порівняно низьким, став ще меншим за рахунок притоку мігрантів в одні області та закриття лікарень/поліклінік/амбулаторій через військові дії в інших.
 2. Внутрішня міграція порушила нормальний ритм навчального процесу для учнів та студентів, які вимушені були вдатися до переїзду. Це може вплинути на якість та комплексність знань, які вони отримують в результаті.
 3. Із прибуттям мігрантів та їх вимушеним зарахуванням до ВНЗ та шкіл за новим місцем проживання, розміри академічних груп та кількість учнів у класах збільшилася. Така ситуація ускладнює роботу викладачів та зменшує ефективність учбового процесу.
 4. Рівень використання професійної підготовки мігрантами також стає нижчим через вказаний вище примусовий дауншифтинг.
- Внутрішня міграція спричиняє негативний вплив і на ефективність ринку товарів і послуг. Невизначеність із подальшим працевлаштуванням і брак коштів у внутрішніх трудових мігрантів вплинув на їхню купівельну спроможність. Відповідно виробники товарів і послуг частіше стикатимуться із утворення надлишків готової продукції та недоотриманням прибутків. Від цього конкурентоспроможність національної економіки України зазнає суттєвих втрат.

Приріст кількості безробітних, який зумовить внутрішня міграція в Україні, має негативно вплинути і на ефективність функціонування ринку праці. Україна мала 61 місце у ГІК за цим показником і ризикує опуститися ще нижче [17]. А найбільшою загрозою є інтенсифікація «відтоку мізків» з країни. На разі, враховуючи девальвацію національної валюти та темпи інфляції, існує ризик втрати цілого покоління молодих науковців та вже зрілих носіїв НТП. Від цього постраждає технологічність виробництва і відповідно упаде конкурентоспроможність підприємств та національної економіки в цілому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інтеграція тимчасових внутрішніх трудових мігрантів є важливим фактором впливу на конкурентоспроможність національної економіки. Нехтування цією проблемою може спричинити зростання безробіття та посилення соціальної напруги в суспільстві.

В сучасних умовах ринку праці внутрішні мігранти вимушені працювати за меншу заробітну плату, а ніж на попередньому місці роботи, до міграції. Також має місце примусовий дауншифтинг. У цих умовах виробники здатні знизити видатки та не втратити у якості виробничого процесу за допомогою залучення на роботу внутрішніх мігрантів.

Для країни дуже важливо стимулювати еміграцію окремих категорій працівників. Їхній виїзд зменшить напругу на ринку праці та дозволить збільшити притік іноземної валюти в країну за рахунок збільшення обсягів грошових переказів від міжнародних трудових мігрантів.

Україна має першочергово виправити недоліки, які негативно впливають на інвестиційний клімат в країні. Необхідно стабілізувати курс гривні та зменшити градус напруги у ситуації на Сході. В іншому випадку притік іноземних інвестицій в країну буде й надалі зменшуватись.

В подальших дослідженнях слід приділити увагу запобіганню «відтоку мізків» з країни, спричиненого економічною нестабільністю та військовими діями, а також стимуляцією рееміграції кваліфікованих працівників до України.

Список літератури.

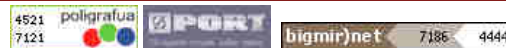
1. Гайдучський А. Міграційний капітал в Україні / А. Гайдучський . – К.: ТОВ «Інфосистем», 2009. –224 с.
2. Зовнішні трудові міграції населення / За ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. — К.: РВПС України НАН України, 2002. — С. 57.
3. Малиновська О.А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О.А. Малиновська. - К.: НІСД, 2011. - 40 с.
4. Пирожков С. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект: Монография / С.Пирожков, Е.Малиновская, А.Хомра. – К.: НИПМБ, 2003. – 134 с.
5. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / За ред. О.В.Позняка. – Умань, 2007. –276 с.
6. Позняк А. Влияние трудовых миграций населения Украины на рынок труда и доходы населения / А.Позняк // Проблемы рынка труда и формирования трудовых ресурсов: материалы междунар. науч.-практич. конф., г.Москва, 17 декабря 2010 г. /Редкол.: М.М.Медвидь, В.А.Назаров, А.К.Сковиков. – М.: ООО «НИПКЦ Восход – А», 2010. – С. 183-192.
7. Хоффман М. Українська міграція: аналіз міграційних переміщень в, через та з України / М. Хоффман, Д. Рейхель. – К.: УЦСР, 2011. – 79 с.
8. Міграція в Україні. Факти і цифри [Електронний ресурс]// Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні. – Режим доступу: http://iom.org.ua/ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf.
9. Chernyak O. Modern challenges in governmental regulation of labor force migration in Ukraine / O. Chernyak, Y. Chernykh // *Ekonomika*. – 2012. – Vol.91 (1). – P.93–104.
10. Черняк С.О. An influence of international labor force migration on national competitiveness / С.О. Черняк // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.*–2013. – Вип. 9(150). – С.25-28.
11. Черняк С.О. Поняття «золотого мігранта» в контексті державного регулювання міжнародної міграції робочої сили / С.О. Черняк // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.*–2013. – №10(199). – С.76-80.

12. Forbes Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/opinions/1376760-u-poshukah-mirnogo-neba>.
13. Commander S. Migration from Ukraine: Brawn or Brain? New Survey Evidence / S. Commander, O.Nikolaychuk, D.Vikhrov // IZA Discussion Paper No. 5134.- Bonn: Institute for the Study of Labor, 2010. – 23 p.
14. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>
16. Карпович М. Інвестиційний клімат в Україні та проблема реалізації інвестиційного потенціалу // Науковий блог НаУ «Острозька Академія», 24.05.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2014/investytsijnyj-klimat-v-ukrajini-ta-problema-realizatsiji-investytsijnogo-potentsialu>.
17. The Global Competitiveness Report 2012–2013 / K. Schwab, World Economic Forum Editor, X. Sala-i-Martin, Chief Advisor of the Centre for Global Competitiveness and Performance. – Geneva: World Economic Forum, 2012. – 527 p. – Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf.

References.

- Gaidutskiy, A.P. (2009), *Migratsijnyj kapital v Ukraini* [Migration capital in Ukraine], Kyiv, TOV "Infosystem".
- Libanova, E. M. and Pozniak, O. V. (2002), *Zovnishni trudovi migratsii naselennya* [External labor migration of population], Kyiv, RVPS Ukraine NAS Ukraine.
- Malynovska, O.A. (2011), *Trudova migratsia: socialni naslidky ta shlyakhy reaguvannya* [Labor migration: social consequences and the ways to react], Kyiv, NISR.
- Pirozhkov, S. Malynovska, O.A. and Homra A. (2003), *Vneshnie trudovye migratsii v Ukraine: socialno-ekonomicheskii aspekt* [External labor migration in Ukraine: social-economic aspect], Kyiv, NIPMB.
- Pozniak, O. V. (2007), *Migratsiini protsesy v Ukraine: suchasnyi stan i perspektyvy* [Migration processes in Ukraine: the state-of-the-art and prospects], Uman.
- Pozniak, A. (2010), "The impact of labour migrations of the population of Ukraine on the labour market and population incomes", Problems of the labour market and formation of labour resources: materials of the international scientific-and-practical conference, Ed. by Medvid M.M., Nazarov V.A., Skovikov A.K., Moscow, Russia, December 17, 2010, pp. 183-192.
- Hoffman, M. and Reichel, D. (2011), *Ukrainska migratsiya: analiz migratsiynykh peremischen v, cherez ta z Ukrainy* [Ukrainian migration: analysis of migrational moves in, via and from Ukraine], Kyiv, UCSP.
- International Organization for Migration (IOM). Ukrainian residence (2013), *Migratsia v Ukraini. Fakty ta tsyfy* [Migration in Ukraine. Facts and figures], [Online], available at: http://iom.org.ua/ua/pdf/Facts&Figures_b5_ua_f.pdf. (Accessed 15 November 2014).
- Chernyak, O. and Chernyak, Y. (2012), "Modern challenges in governmental regulation of labor force migration in Ukraine", *Ekonomika*, vol.91 (1), pp.93–104.
- Chernyak, Y.O. (2013), "An influence of international labor force migration on national competitiveness", *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, vol. 9(150), pp.25-28.
- Chernyak, Y.O. (2013), "The golden migrant" concept in governmental regulation of the labor force migration", *Visnyk Skhidnoukrajinskogo natsionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dalya*, no.10(199), pp.76-80.
- The official site of Forbes Ukraine (2014), "Searching the peaceful sky", available at: <http://forbes.ua/ua/opinions/1376760-u-poshukah-mirnogo-neba> (Accessed 15 November 2014).
- Commander, S. Nikolaychuk, O. and Vikhrov, D. (2010), *Migration from Ukraine: Brawn or Brain? New Survey Evidence*, IZA Discussion Paper, no. 5134, Institute for the Study of Labor, Bonn, Germany.
- The official site of State Statistics Service of Ukraine (2014), "Statistical informations", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 15 November 2014).
- The official site of Ministry of foreign affairs of Ukraine (2014), "Investment climate in Ukraine", available at: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat> (Accessed 15 November 2014).
- Karpovych, M. (2014), "Investment climate in Ukraine and the problem investment potential performance", *Naukovyi blog NaU Ostrozka Akademia*, 24 May 2014, [Online], available at: <http://naub.oa.edu.ua/2014/investytsijnyj-klimat-v-ukrajini-ta-problema-realizatsiji-investytsijnogo-potentsialu> (Accessed 15 November 2014).
- Schwab, K. and Sala-i-Martin, X. (2012), *The Global Competitiveness Report 2012–2013*, World Economic Forum, Geneva, Switzerland, access at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"